

**СРАВНИТЕЛЬНАЯ ПЕДАГОГИКА В УСЛОВИЯХ
МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И
ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ**

ЧАСТЬ I

Учреждение образования
«Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина»

Кафедра педагогики

Кафедра иностранных языков

**СРАВНИТЕЛЬНАЯ ПЕДАГОГИКА В УСЛОВИЯХ
МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И
ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ**

Сборник материалов
IV международной научной конференции

В двух частях

Часть 1

Брест, 12-13 ноября 2009 года

Под общей редакцией
доктора педагогических наук
А.Н. Сендер

Брест
БрГУ имени А.С. Пушкина
2009

СОДЕРЖАНИЕ

Завгородня Т.К., Стражнікова І.В. Залучення студентів до науково-дослідної роботи як фактор підготовки їх до неперервної освіти.....	3
Капранова В.А. Элитарные университеты: особенности создания и функционирования.....	9
Кондрашова Л.В. Модульно-блочное структурирование учебного материала в подготовке учителя профессионала.....	15
Костылева И.Б., Калмыкова О.Ю., Стародубцева Е.А. Совершенствование форм организации научно-исследовательской деятельности студенческой молодежи.....	21
Левко А.И. Проблемы международного сотрудничества в области образования через призму педагогической методологии	26
Петровская О.В. Структурные реформы высшей школы Болгарии и Польши: социалистический и либеральный опыт	36
Сендер А.Н. Сравнительный анализ некоторых педагогических понятий	46
Старяк-Ососиньска М. Соблюдение прав ребенка в современной польской школе.....	49
Степанович В.А. Содержательные и организационные особенности подготовки учителей в Республике Польша	55
Ткачева Н.А., Ткачев С.И. Современные подходы к определению и оцениванию качества высшего образования	63
Чепіль М.М. Підготовка педагога для сфери дошкільної освіти в Україні	67
Акуленко И.С. О сущности коммуникативной культуры	73
Алехнович О.В. Сравнительный анализ становления черлидинга в США, России и Беларуси	77

Т.К. ЗАВГОРОДНЯ, І.В. СТРАЖНИКОВА

Україна, Івано-Франківськ, ПНУ ім. Василя Стефаника

ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЯК ФАКТОР ПІДГОТОВКИ ЇХ ДО НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах, коли освіта у світі стає основою конкуренції, змаганням за те, яке місце кожна людина, країна посідатиме, основним виміром прогресивності країни, важелем у подальшому прогресі даної країни є розвиток особистості. Тому, як зауважує президент АПН України В. Гринь, необхідно "зробити освіту найбільш пріоритетною галуззю життя людини... Знання мають стати сутністю особистості, основою поведінки і діяльності людини" [3, с. 3]. Водночас це повинна бути людина інноваційною культурою, інноваційним типом мислення, здатністю й готовістю до інноваційної діяльності, одним словом – самодостатньою. Це повинна бути людина, яка володіє не тільки українською, російською, а й англійською чи іншою мовою міжнародного спілкування, яка в світі не буде місцем фахівцю з України, який вільно не володіє іноземною мовою" [6, с. 4]. Крім того посилення підготовки студентів до науково-дослідної роботи обумовлюють такі фактори, як: збільшення інформації у сфері педагогічних технологій та у наукових галузях, що вимагає пошуку озброєння методами наукового пізнання; нестандартність педагогічних ситуацій, з якими стикається практик освітньої галузі; необхідність індивідуалізації навчально-виховного процесу, що вимагає постійного доведення змін у рівні вихованості та підготовленості учнів і науковців; виведеного вибору інноваційних технологій, оцінки результативності впливу; цілеспрямоване вивчення життєдіяльності школяра у взаємодії з батьками, учнями, вчителями, позашкільним середовищем, класним і шкільним колективом.

Підвищення ефективності науково-дослідницької роботи є вимогою й наукового процесу, яку необхідно вирішувати у всеукраїнському масштабі. Самі по собі принципи, які покладено в основу Болонських декларацій, на нашу думку, логічні й послідовні. Справа не в них, а в нашому намірі як можна швидше застосувати їх в практику вітчизняного навчального процесу. Однак, ми повинні твердо зрозуміти, що Болонський процес – це зовсім інша система освіти порівняно з тією, до якої ми звикли. Чи вона хороша чи погана – в даному випадку не має значення. Важливо те, що вона інша. Існують різні варіанти виміру температури: Цельсій, Реомюр, Фаренгейт... Існують метри і дюйми... Що краще, що гірше? Так питання не стоїть. Треба просто прийняти конкретну існуючу систему й послідовно не

користуватися, не в якій мірі не змішуючи їх, тому що нічого доброго з цього не вийде.

Наша ж біда як раз в тому, що ми намагаємося сумістити дві зовсім різні системи: нашу, яка послугувала нам багато десятиліть вірою і правдою й давала непогані результати, та іншу, яка теж не вчора виникла і теж має немалі досягнення. Отже потрібно обрати одну з них – і при цьому ні в якому випадку не поєднувати несумісне. Особливо це відчутно при включенні студентів до науково-дослідницької роботи, яка в основі своїй будується з урахуванням інтересів і здібностей майбутніх фахівців, і вимагає переважно індивідуальних форм навчання.

Виникає запитання, що в цій ситуації залишається від класно-урочної системи, яка спокійно існує з часів Яна Амоса Коменського? А нічого, тому що постійних студентських груп не існує, тому що там на першому плані не колектив, а особистість, тому що там кожен студент має індивідуальний план, який побудований в залежності від його бажань, запитів, а не від дедукції з його розкладом і т.д.

Сутність Болонського процесу – в увазі до кожного окремого студента; в керівництві його індивідуальною роботою. Не в лекціях, а в консультаціях. Чи готові ми до цього? І, взагалі, скільки це буде коштувати? Чи є на це гроші – і гроші немалі?! Яке місце в картках навчального навантаження буде займати керівництво індивідуальною роботою студентів? Чи буде усвідомлено, що саме цей вид навчальної діяльності, одночасно “навантаження викладача” є найважливішими? Чи буде у викладача взагалі й у професора зокрема місце для проведення такої індивідуальної роботи?

Усе вищезазначене означає й те, що кількість викладачів повинна бути збільшена практично вдвічі, якщо не втричі. Чи реально це? І чи не вийде так, що всі розмови про Болонський процес залишаться простою “говорильнею”? Один із героїв творів Щедрина радив: “Освіту впроваджувати по-мірно, по можливості без кровопролиття...”.

Все це вимагає змін у навчальній діяльності ВНЗ, зокрема: побудови навчального процесу на шані й повазі, таланті й здібностях кожного студента; створення умов для підготовки демократичної людини, здатної жити і функціонувати в глобальному середовищі; вироблення у майбутніх фахівців умінь та навичок спілкування зі світом, громадянами інших країн; підготовки технологічної людини, здатної освоїти новацію; формування особистості, яка розуміє безальтернативність ринку, психологічно підготовлена до вступу в ринкові відносини. А щоб “завоювати” ринок освіти необхідно постійно думати про зростання професійної майстерності, компетентності, професіоналізму, а також іміджу майбутнього вчителя.

Важливою складовою педагогічної компетентності студентів є наявність в них високого рівня дослідницьких здібностей. А це вимагає цілесп-

спрямованої роботи викладачів ВНЗ як у навчальній, так і в позааудиторній роботі. У науковій літературі використовуються різні терміни, які характеризують самостійну, або під керівництвом викладача, творчу діяльність студентів по вдосконаленню цих здібностей: "науково-дослідна робота", "науково-дослідницька діяльність", "самостійно-дослідницька діяльність".

Так, "науково-дослідна робота ВНЗ важлива складова навчального процесу, органічна частина освіти, базовий елемент і рушійна сила її розвитку. Залучення студентів до цього напрямку діяльності є одним із найважливіших завдань науково-дослідної роботи ВНЗ" [4, с. 554]. Тому, що вона реалізує важливі функції удосконалення навчально-виховного процесу, розширює коло різноманітних наукових проблем, що сприяє "розширенню світогляду, виховують потяг до самоосвіти, розвитку мислення, уміння спостерігати, аналізувати, навичок самостійної творчої дослідної роботи тощо" [4, с. 554].

Науково-дослідницька діяльність студентів (НДДС) у вищій школі розглядається як важливий компонент підготовки висококваліфікованих кадрів відповідних профілів і спрямована на розв'язання таких завдань: формування наукового світогляду, оволодіння студентами методологією й методами наукового дослідження; розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей; задоволення наукових інтересів студентів у певному напрямі шляхом залучення їх до розв'язання наукових проблем; прищеплення студентам навичок самостійної науково-дослідницької діяльності; формування вмінь виконувати курсові, дипломні та магістерські роботи, підготовки наукових публікацій; створення та розвиток наукових шкіл, проблемних груп, творчих колективів тощо. Всі форми НДДС поділяються на дві групи. А саме: ті, що є складовою частиною навчально-виховного процесу (підготовка наукових рефератів на задану тему; виконання дослідницьких лабораторних робіт і домашніх завдань, що містять елементи творчого пошуку; дослідницькі завдання на усіх видах практики; виконання курсових, дипломних (кваліфікаційних) проектів); ті, що виконуються в позааудиторний час (студентські гуртки і проблемні групи, студентське науково-творче товариство).

За твердженням М.О. Князян феномен "самостійно-дослідницька діяльність" студента – "це є пізнавальна діяльність творчого характеру, яка, з одного боку, сприяє розвитку, з іншого боку, вимагає для власного саморозгортання, методологічної функціональності особистості, її системного критичного науково-концептуального мислення, володіння технікою рефлексивного самопізнання, високою процесуально-технологічною спроможністю ефективного реалізації пошукової роботи на засадах поліпарадигмальності" [2, с. 8].

Наведені визначення дають право стверджувати, що перші два – тотожні, а третє є технологією самостійно-дослідницької діяльності, яка передбачає ознайомлення студентів із системою цієї діяльності для їх активного включення у науково-педагогічну творчість. Тому стає зрозумілим, що тільки тоді, коли формування самостійно-дослідницької діяльності студентів і магістрів носить цілеспрямований систематичний характер у навчально-виховному процесі та в позааудиторній роботі через систему самостійно-дослідницьких завдань (індивідуальні завдання творчого характеру) можна ефективно включити студентів у дослідну роботу з розв'язання актуальної наукової проблеми.

Сприятливі умови для розвитку в студентів навичок науково-дослідної роботи є при викладанні всіх, без винятку, педагогічних дисциплін ("Вступ до педагогічної професії", "Педагогіка", "Історія педагогіки", "Основи наукових досліджень", "Педагогіка вищої школи", "Методологія та методика психолого-педагогічного дослідження"). Свідченням цього є заплановані в навчальних програмах обов'язкові для виконання завдання для самостійної та індивідуальної роботи. Але їх результативність часто залежить від методів, форм і засобів навчання. Так, наприклад, активізують учіння студентів різні методи (особливо моделювання), що застосовують під час проведення аудиторних занять, при розв'язанні нестандартних завдань (задач), проведення різної складності досліджень.

У процесі розв'язування завдань (задач) ми виділяємо такі етапи:

- усвідомлення проблеми, способи розв'язання якої невідомі;
- розчленування задачі на шукані і дані;
- виявлення залежності між шуканими і даними, яке часто супроводжується висунуттям гіпотез та їх частковою перевіркою;
- пошук і здійснення розв'язання;
- перевірка розв'язання.

Кожна складна задача створює проблемну ситуацію, на розв'язання якої спрямовано пізнавальні можливості студента. Задачі ефективно активізують діяльність студента лише в тому разі, якщо викладач чітко визначає функцію кожної задачі та її місце в системі задач, зв'язок задачі з теоретичним матеріалом, який заздалегідь має бути актуалізований. Важливою формою науково-дослідницької роботи майбутніх фахівців-педагогів є педагогічна практика всіх рівнів, а саме: в літніх оздоровчих таборах, в навчальних закладах. Саме там вони безпосередньо стикаються з необхідністю практичного використання різноманітних методів психолого-педагогічних досліджень для ознайомлення з учнями, вивчення колективів, інтересів дітей, шляхів уникнення конфліктів, написання характеристики на учнів, колектив, грамотне ведення щоденника психолого-педагогічних спостережень, творчої роботи за підсумками проходження практики. Ве-

лике значення у виробленні в студентів навичок науково-дослідної роботи є опис досвіду їх роботи в контексті науково-теоретичних засад конкретного процесу. Наприклад, підготовка експерт-повідомлення "Науково-теоретичні засади особистісно орієнтованого виховання та її реалізація в практиці роботи навчального закладу", розробка концептуально-компаративного конструкту "Мета виховання сучасної школи і шляхи її реалізації", укладання "Банку варіантів виховних заходів" (за визначеною темою і метою).

Особливий потенціал у підготовці студентів до науково-дослідницької роботи несе педагогічна (асистентська) практика магістрів, яка передбачає не тільки ознайомлення зі специфікою педагогічної діяльності викладача ВНЗ I-II та III-IV рівнів акредитації, оволодіння уміннями та навичками організації навчальної, виховної, а й наукової роботи зі студентами, проведення науково-дослідної роботи в умовах, що максимально наближені до майбутньої професійної діяльності магістра. Її мета – комплексний характер і забезпечення як загальноосвітньої, так і фахової підготовки з різних напрямів роботи, одним з яких є науковий – підготовка магістра як науковця. Цей напрям передбачає: підбір матеріалів з теми магістерського дослідження; підготовку наукової статті за темою роботи, її друк; допомога студентам під час аудиторної та позааудиторної роботи у використанні елементів науково-дослідницької діяльності, вивчення й узагальнення форм контролю умінь і навичок студентів з дисципліни; використання методів соціологічного опитування під час збору матеріалів до теми магістерської роботи; вивчення особливостей організації системи наукової роботи студентів з дисципліни; підготовка й проведення зі студентом (групою студентів) заходу з конкретної наукової проблеми [5, с. 11].

● Основою науково-дослідницької роботи студентів у ВНЗ є така навчальна дисципліна, як "Вступ до педагогічної професії", яка в навчальному процесі забезпечує не тільки викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу ("Педагогіка", "Психологія", "Методика виховної роботи", "Методика викладання предмету" та ін.), а й дає їх теоретичне підґрунтя включення в наукову студентську діяльність і формує перші навички її виконання. Ця дисципліна передбачає розгляд таких питань: система самовиховання; самостійна робота над навчальною та науковою літературою; самодіагностика, самопізнання й самовиховання, формування професіоналізму вчителя. Як засвідчує досвід роботи, її вивчення позитивно впливає на становлення майбутнього дослідника: виконання студентами індивідуальних завдань творчого характеру, передбачених навчальним планом для самостійної роботи, обов'язково вимагають креативно-пошукового підходу для їх виконання. Наприклад, у цьому курсі такими завданнями можуть бути: "Скласти Кодекс учителя", написати твір-роздум

“Учитель ХХІ століття”, “Мій ідеал учителя” і творчо їх презентувати; здійснити самодіагностику рівня розвитку психологічних процесів, індивідуально-типологічних особливостей, характеру спілкування, рівня соціально-психологічної зрілості особистості за результатами якої скласти самохарактеристику і порівняти її з професіограмою вчителя, визначити розбіжності, спланувати заходи розвитку і вдосконалення професійних знань, умінь, здібностей, особистісних якостей тощо. І все це має виконуватися у щоденнику професійного становлення студента. Виконання вищезазначених завдань не тільки сприяє ознайомленню студентів з різними методами дослідження і формами їх фіксації, опрацювання наукової літератури (пошук тестів, різноманітних методик дослідження), а й створює можливість використовувати їх для проведення невеликих досліджень з вивчення конкретної проблеми серед однокурсників, людей найближчого оточення. І як результат студент повинен написати наукову статтю для участі у студентській конференції в межах або за межами навчального закладу.

Як засвідчує досвід роботи, проведене спостереження, ще більший ефект розвитку в майбутніх фахівців умінь і навичок науково-дослідної роботи спостерігається, якщо до попередніх додати систему самостійно-дослідницьких завдань, які впроваджуються при вивченні вищезазначених педагогічних дисциплін. За основу розробки таких завдань доцільно взяти рекомендації М.О. Князян, за якими систему організації завдань розподілено за фазами (препаративна, модифікаційна і креативна) і за компонентами самостійно-дослідницької діяльності (мотиваційно-ціннісний, змістовий, процесуально-операційний, рефлексивний). Кожне завдання супроводжується узагальненим алгоритмом його виконання, що, як зауважує автор, “дозволяє “розбити” самостійне дослідження на окремі кроки, забезпечити самоконтроль та самооцінку якості кожного кроку, урегулювати режим дослідження” [2, с. 48].

Прикладом таких завдань можуть служити самостійно-дослідницькі завдання з курсу “Історія педагогіки” для студентів філологічного факультету. Наприклад, в темі “Розвиток педагогічної думки в Росії у ХVІІІ – ХІХ століттях” студентам пропонувалося написати компаративно-аналітичне есе прогностичного характеру “М. Ломоносов і М. Пирогов про доцільність наукової роботи студентів: погляд у майбутнє”, “Значущість ідей В. Вахтерова в оптимізації дослідницької діяльності студентів на сучасному етапі”, утворити концептуально-компаративний конструкт “Дослідницький метод у навчанні крізь призму ідей П. Блонського, С. Шацького, К. Ягодовського”.

Таким чином, щоб підготувати у ВНЗ не тільки спеціаліста, а й сформувати громадянина, його світогляд, усвідомлення ним необхідності неперервної освіти в контексті проблем сучасного суспільства необхідна рішу-

ча перестройка всієї вузівської системи навчання, посилення її науково-дослідного компонента. Отже, однією зі складових концепції ВНЗ має бути плекання і супровід особистості педагога та учня як вищої цінності буття, суб'єкта пізнавального мислення, людини культури, успішної й впевненої, спроможної реалізувати свій потенціал, досягти успіху у навчанні, педагогічній діяльності та в різних напрямках життєдіяльності. Умовою творення вільного інтелектуала є духовно та інтелектуально збагачене освітнє середовище, в якому пріоритетними цінностями є духовність, культ знань та гуманні особистісні взаємини між усіма учасниками навчально-виховного процесу [1, с. 176].

1. Єршова, В. Реалізація культурологічного підходу до навчально-виховного процесу / В. Єршова, Л. Чеховська // Освіта і управління. – 2006. – № 3–4. – С. 173–179.
2. Князян, М.О. Самостійно-дослідницька діяльність майбутнього педагога: структура, функції, засоби активізації : навчальний посібник / М.О. Князян. – Ізмаїл : Сміл, 2006. – 136 с.
3. Кремінь, В. Виступ на підсумковій колегії МОНУ "Пріоритети МОН – якісна освіта, демократизація, духовність" / В. Кремінь // Освіта України. – 2006 (29 серпня). – С. 2–4.
4. Микотюк, О.М. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В.Г. Кремінь. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Педагогічна практика студентів освітньо-кваліфікаційного рівня "Магістр" : методичні рекомендації / упоряд. Завгородня Т.К., Прокопів Л.М., Стражнікова І.В. – Івано-Франківськ, 2007. – 78 с.
6. Табачник, Д. Виступ на підсумковій колегії МОНУ "Пріоритети МОН – якісна освіта, демократизація, духовність" / Д. Табачник // Освіта України. – 2006, 29 серпня. – С. 2–4.

В.А. КАПРАНОВА

Республика Беларусь, Минск, БГПУ имени М. Танка

ЭЛИТАРНЫЕ УНИВЕРСИТЕТЫ: ОСОБЕННОСТИ СОЗДАНИЯ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ

В настоящее время в странах СНГ осуществляется системная модернизация высшего профессионального образования на основе интеграции образования, науки, бизнеса, промышленного производства. Одним из важнейших направлений модернизации является выделение лидирующих вузов, которые должны стать локомотивами развития образования. В России в 2006/2007 гг. на конкурсной основе были определены 17 вузов, имеющие наиболее высокий кадровый и материальный потенциал, способные инициировать и реализовывать крупные комплексные проекты по инновационному развитию. Следующим шагом стало выделение вузов с особым